

Η νίκη του Τράμπ και η θέση του στην ιστορία

Description

Ιωάννης Τιρκίδης*

Η ιστορία δεν είναι μόνο το αποτέλεσμα προσωπικοτήτων, αντίπαλων προγραμματικών σχημάτων, ή θέμα τύχης. Μπορεί να είναι όλα αυτά κατά καιρούς. Αλλά η ιστορία είναι σωρευτική και κινείται σε μακροχρόνιους κύκλους, με σημαντικές μετατοπίσεις και ανακατατάξεις κάθε 40 έως 50 χρόνια περίπου, σύμφωνα με διάφορες θεωρίες των ιστορικών και κοινωνικών επιστημών. Αυτοί οι ιστορικοί κύκλοι δεν είναι τυχαίοι, αλλά αντανακλούν έναν συνδυασμό οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων που τελικά συγκλίνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα. Η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται, αλλά τέμνει λόγω των επαναλαμβανόμενων ανθρώπινων συμπεριφορών και κοινωνικών δομών. Υπό αυτό το πρίσμα εξετάζουμε την βαρύνουσα νίκη Τράμπ στις πρόσφατες αμερικάνικες εκλογές, με το συμπέρασμα ότι η πορεία μπροστά θα είναι ενδεχομένως ανώμαλη και ενίοτε χαοτική.

Ιστορικοί κύκλοι και 'αναπροσδιορίζουσες' εκλογές

Μέρος αυτού του κυκλικού μοτίβου της ιστορίας είναι οι λεγόμενες 'αναπροσδιορίζουσες' εκλογές, οι οποίες συμβαίνουν με τον ίδιο κυκλικό καισυμπτωματικό τρόπο, σηματοδοτώντας αντίστοιχες μετατοπίσεις στο πολιτικό τοπίο καιμεταβαλλόμενες ιδεολογίες και βάσεις ψηφοφόρων. Αντιστοίχως, οι πρόεδροι πουαναδεικνύονται σε τέτοιες περιπτώσεις κοινωνικής και οικονομικής πίεσης, όπου απαιτείται αλλαγή κατεύθυνσης, είναι ομοίως 'αναπροσδιοριστικοί'.

Η δεύτερη Θητεία Τράμπ: μια στιγμή αναπροσδιορισμού;

Η εκλογή του Ντόναλντ Τράμπ για δεύτερη θητεία μπορεί να είναι μια τέτοια στιγμή στις Ηνωμένες Πολιτείες σήμερα. Οι καλούμενες 'αναπροσδιοριστικές' εκλογές μπορεί να είναι μεμονωμένα γεγονότα, ή μπορεί να έρθουν ως σειρά γεγονότων. Έτσι, η θητεία του Προέδρου Τράμπ μπορεί να μην είναι ακριβώς η απαρχή μιας νέας εποχής, αλλά μπορεί να είναι η μετάβαση σε μια τέτοια εποχή. Η νίκη του στις 5 Νοεμβρίου είχε πολλά από τα χαρακτηριστικά μιας αναπροσδιοριστικής εκλογής.

Ο Τράμπ ήταν ο απρόβλεπτος υποψήφιος, εναντίον του κατεστημένου, ο αντί-ελίτ, με μια ατζέντα που ήταν εν μέρει επαναστατική. Αυτό ίσως εξηγεί γιατί αμφισβητήθηκε και πολεμήθηκε τόσο έντονα, από την παραπομπή του σε δίκη μέχρι τις απόπειρες δολοφονίας και τις αποστασίες από το εσωτερικό του κόμματός του.

Οι ίδιες οι εκλογές ήταν μια τεράστια νίκη των Ρεπουμπλικάνων. Κέρδισαν την προεδρία, τη Γερουσία, τη Βουλή των Αντιπροσώπων και εξασφάλισαν ένα Ανώτατο Δικαστήριο με συντηρητική κατεύθυνση. Πρόκειται για μια σημαντική αλλαγή στο πολιτικό τοπίο.

Επίσης ενδιαφέρον, και ίσως πιο ουσιώδες, είναι το γεγονός ότι, σε σύγκριση με τις εκλογές του 2020, ο Τράμπ αύξησε το μερίδιό του στη λαϊκή ψήφο σχεδόν σε κάθε δημογραφική ομάδα, ανεξαρτήτως τεμαχισμού του συνόλου - με βάση την ηλικία, τη φυλή, το φύλο, την τοποθεσία ή την μόρφωση - και επίσης κέρδισε σε πολιτείες που παραδοσιακά έτειναν προς τους Δημοκρατικούς.

Η ισχύς του, ωστόσο, προήλθε περισσότερο από τις αγροτικές περιοχές, τους λευκούς άνδρες και γυναίκες και τη γενιά Χ, δηλαδή τους ανθρώπους ηλικίας 45-64 ετών, το μεγαλύτερο και πλέον ενεργό μπλοκ ψηφοφόρων. Αλλά υπήρξε επίσης ευδιάκριτη αύξηση της υποστήριξης του Τράμπ από μειονοτικές ομάδες και ψηφοφόρους της εργατικής τάξης που παραδοσιακά πρόσκεινται στους Δημοκρατικούς.

Οικονομικές πολιτικές και προκλήσεις

Ωστόσο, ορισμένες από τις επιδιωκόμενες οικονομικές πολιτικές του είναι αμφιλεγόμενες και όχι ακριβώς αντικαθεστωτικές. Ο Τράμπ προεκλογικά υποστήριξε τις μαζικές απελάσεις παράνομων μεταναστών, την επιβολή υψηλότερων δασμών, την παράταση της φορολογικής μεταρρύθμισης του 2017 και την περαιτέρω μείωση των φόρων, και παράλληλο εξορθολογισμό της πλευράς των δαπανών στη δημοσιονομική εξίσωση. Πρόκειται για μια υψηλή δέσμευση που δεν θα είναι εύκολο να εφαρμοστεί.

Ο περιορισμός και ο έλεγχος της μετανάστευσης θα έχει άμεσο αντίκτυπο στην οικονομία. Χωρίς μετανάστευση, η απασχόληση στις Ηνωμένες Πολιτείες συρρικνώνεται, και όταν η απασχόληση συρρικνώνεται, η παραγωγή σε πραγματικό επίπεδο παραμένει στάσιμη. Η ελεύθερη μετανάστευση συμπιέζει τους μισθούς και ενισχύει την ανάπτυξη, και οι οικονομικές ελίτ τείνουν να την ευνοούν.

Ο Τράμπ απορρίπτει την παραδοσιακή ορθοδοξία της ελεύθερης αγοράς σε σχέση με το διεθνές εμπόριο, χάριν της επανα-βιομηχανοποίησης της οικονομίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, και όχι μόνο, οι εισαγωγικοί δασμοί θα αποτελέσουν ένα από τα πολιτικά εργαλεία αυτής της στρατηγικής. Αλλά οι εισαγωγικοί δασμοί δεν είναι ένα τόσο απλό εργαλείο οικονομικής πολιτικής. Οι δασμοί θα οδηγήσουν σε αντίποινα από άλλες χώρες, ιδίως από την Κίνα, και θα μειώσουν το παγκόσμιο εμπόριο, το οποίο έχει ήδη αποδυναμωθεί μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Δρουν κατά των ωφελημάτων και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του διεθνούς εμπορίου που διαμορφώνουν τόσο μεγάλο μέρος της παραγωγικότητάς μας. Οι δασμοί πληρώνονται τελικά από τον καταναλωτή, θα προκαλέσουν πληθωρισμό και θα μειώσουν την αναπτυξιακή δυναμική.

Φορολογικές μειώσεις και δημοσιονομική ανισορροπία

Ο Τράμπ πέτυχε να μειώσει την προοδευτικότητα του φορολογικού κώδικα στην πρώτη του θητεία. Τώρα θα παρατείνει τις φορολογικές μειώσεις του νόμου περί φορολογικών περικοπών και απασχόλησης του 2017, οι οποίες λήγουν το 2025. Θα μειώσει περαιτέρω τον εταιρικό φορολογικό συντελεστή από το 21% στο 15% και θα καταργήσει τους φόρους για τους αποδέκτες κοινωνικών ασφαλίσεων, σύμφωνα με τις προεκλογικές του δεσμεύσεις. Αλλά το τελευταίο είναι εντελώς παλινδρομικό και περιττό, δεδομένου ότι όποιος βρίσκεται κοντά στο όριο της φτώχειας δεν πληρώνει ήδη φόρους για τις παροχές αυτές. Οι υψηλότεροι δασμοί θα συγκεντρώσουν κάποια περισσότερα έσοδα, αλλά όχι πολλά. Και έτσι, το δημοσιονομικό έλλειμμα θα επιδεινωθεί και το χρέος θα συνεχίσει να αυξάνεται αρκετά έντονα.

Επιστρατεύει τον Έλον Μάσκ, να διεξάγει έναν έλεγχο αποτελεσματικότητας των ομοσπονδιακών δαπανών με στόχο τη μείωση τους. Αλλά δεν είναι η πρώτη φορά που ένας επιχειρηματίας επιστρατεύεται για να διενεργήσει τέτοιο έλεγχο αποτελεσματικότητας της κυβέρνησης. Όμως, οι δυνατότητες μείωσης των δαπανών θα είναι περιορισμένες, λόγω ανελαστικότητας τους. Μεγάλο μέρος τους αφορά τα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, την άμυνα και τις πληρωμές τόκων για το χρέος.

Ο δρόμος μπροστά

Τα οικονομικά του Τράμπ φαίνονται εξαρχής μπερδεμένα και είναι αμφίβολο αν θα μπορέσει να προχωρήσει μέχρι τέλους χωρίς να προκαλέσει μεγάλες αναταραχές στο εσωτερικό της χώρας και σε παγκόσμιο επίπεδο. Απέναντι σε μια άκαμπτη πλευρά δαπανών και εν μέσω μιας ήδη μεγάλης δημοσιονομικής ανισορροπίας, η Αμερική χρειάζεται περισσότερους φόρους, όχι λιγότερους.

Ιστορικό πλαίσιο και μελλοντικές επιπτώσεις

Πού εντάσσεται λοιπόν η εκλογή του Ντόναλντ Τράμπ και του κινήματός του σε αυτό το αναπροσδιοριστικό ιστορικό διάστημα; Για να το καταλάβουμε αυτό, πρέπει να κατανοήσουμε τις αλλαγές κατεύθυνσης που συμβαίνουν στην εγχώρια πραγματικότητα και στη διεθνή σκηνή και να εξετάσουμε το ιστορικό πλαίσιο.

Ο Φραγκλίνος Ρούσβελτ, που εξελέγη για πρώτη φορά το 1932, και ο Ρόναλντ Ρήγκαν, που εξελέγη το 1980, ο καθένας για τις δικές του αντίθετες πραγματικότητες, ήταν αναπροσδιοριστικοί πρόεδροι. Ο Φραγκλίνος Ρούσβελτ αναδύθηκε από τα βάθη της Μεγάλης Ύφεσης του 1930 σε μια περίοδο που οδηγούσε σε πόλεμο. Η προεδρία του σημαδεύτηκε από τον συνασπισμό του Νιού Ντίλ που επαναπροσδιόρισε σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο λειτουργίας της οικονομίας. Το Νιου Ντίλ ήταν μια σειρά προγραμμάτων και δημόσιων έργων, μεταρρυθμίσεων και κανονισμών ως απάντηση στη Μεγάλη Ύφεση, αλλά πολιτικά ήταν ένα άγραφο συμβόλαιο που εξισορροπούσε τα συμφέροντα των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και της κυβέρνησης. Το αποτέλεσμα ήταν μια άνευ προηγουμένου και χωρίς αποκλεισμούς περίοδος ανάπτυξης κατά την οποία το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων αυξήθηκε παράλληλα, ενώ η εισοδηματική ανισότητα μειώθηκε κατακόρυφα.

Αλλά αυτή η εποχή έληξε στην ώρα της, τέσσερις δεκαετίες αργότερα, με το στάσιμο-πληθωριστικό επεισόδιο της δεκαετίας του 1970, από το οποίο αναδύθηκε ο Ρόναλντ

Ρήγκαν το 1980. Αυτή ήταν μια περίοδος ανεπαρκούς κεφαλαίου και ζήτησης, χαμηλών επενδύσεων και χαμηλής παραγωγικότητας. Η νέα εποχή σηματοδότησε έτσι την αρχή της κατάρρευσης του Νιου Ντίλ και του άγραφου συμβολαίου του και είδε αντ' αυτού την άνοδο του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος. Ο Πωλ Βόλκερ, στο τιμόνι της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ, διεξήγαγε πόλεμο κατά του πληθωρισμού, εγκαινιάζοντας μια μακρά περίοδο αποπληθωρισμού και πτώσης των επιτοκίων που ενίσχυσε την ανάπτυξη στις δεκαετίες του 1990 και του 2000. Αυτό συνοδεύτηκε από ευνοϊκές συγκυρίες, όπως η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και η άνοδος της Κίνας, που στήριξαν μια επιταχυνόμενη παγκοσμιοποίηση και την αποβιομηχανοποίηση στη Δύση.

Μέσα σε αυτή την περίοδο, οι πραγματικοί μισθοί, προσαρμοσμένοι για τον πληθωρισμό παρέμειναν στάσιμοι και κάποιες φορές μειώθηκαν. Αντίθετα, τα οφέλη της ανάπτυξης πήγαν δυσανάλογα στις ελίτ και η μεγάλη συμπίεση των εισοδημάτων του Νιου Ντίλ αντιστράφηκε. Το εισοδηματικό χάσμα μεταξύ των ανώτερων και των κατώτερων εκατοστημορίων της εισοδηματικής κατανομής διευρύνθηκε απότομα, αφήνοντας τους περισσότερους πίσω.

Συμπερασματικά

Σήμερα, οι Ηνωμένες Πολιτείες υποφέρουν οικονομικά από τα επακόλουθα αυτής της μακράς περιόδου αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης και αποβιομηχανοποίησης, κατά τη διάρκεια της οποίας η οικονομία μετατράπηκε από μεταποιητική σε μια μεταβιομηχανική χρηματοπιστωτική. Η εκλογή του Τράμπ μπορεί, στην πραγματικότητα, να είναι πιο αποκαλυπτική από ό,τι σε προηγούμενες περιόδους σε ότι αφορά τις υποκείμενες τεκτονικές δυνάμεις που διαδραματίζονται και διαμορφώνουν την αμερικανική κοινωνία. Ο τρόπος με τον οποίο ο Τράμπ προτίθεται εκ των πραγμάτων να μετασχηματίσει την αμερικανική οικονομία και κοινωνία και να επαναπροσδιορίσει τη θέση της στην παγκόσμια γεωπολιτική τάξη είναι εξαιρετικά αβέβαιος και η προεδρία του θα διαμορφώνεται ως μια μακρά μάχη. Η λαϊκή δυσαρέσκεια στις Ηνωμένες Πολιτείες που συσσωρεύεται για περισσότερες από τέσσερις δεκαετίες, δεν θα διαλυθεί γρήγορα ή εύκολα. Έτσι, η περίοδος της θητείας του θα είναι ενίοτε χαοτική, αλλά στο τέλος αυτής της θητείας η Αμερική δεν θα είναι η ίδια, όπως και μεγάλο μέρος του κόσμου γύρω της.

**Ο Ιωάννης Τιρκίδης είναι Διευθυντής Οικονομικών Ερευνών στην Τράπεζα Κύπρου και Πρόεδρος της Εταιρείας Κυπριακών Οικονομικών Μελετών (Cyprus Economic Society). Οι απόψεις που εκφράζονται είναι προσωπικές.*